

Methodology of Governance Studies

Mohammad Bagher Aali¹, Mehdi Ghazanfari²
Naser Poursadegh³, Ali Asghar Pourezzat⁴

Abstract

The growing interest in governance in society requires understanding and improving the methods of acquiring knowledge in the governance discipline. This research was organized to examine the methodology of Ph.D. dissertations on the subject of governance. In terms of purpose, this research is applied, and in terms of the nature of data and method of analysis, it is among qualitative research. In this research, research data has been collected and analyzed using meta-synthesis (Sandolski and Barroso's seven-step method). In this research, the registration unit is dissertations and the unit of analysis is the clause. 425 dissertations were selected as the statistical population from valid databases and were selected by targeted sampling method, screening and 40 documents (as research samples) for analysis. MAXQDA 2020 software was used to analyze the content of the documents. Based on the results, the methodology used in many research is the qualitative method. Most of these researches have been applied, they have used the library method and interviews to collect data and to select the statistical population, experts have been used, and they have used a targeted non-random method to select the statistical sample. The examined treatises mainly used the thematic analysis method as a research strategy and re-interview method for validation. According to this research, it is recommended to conduct research in non-economic areas focused on the real issues of governance in the country, to pay attention to the country's native context in governance studies and methodology, and to include governance research in research budgets.

Keywords: Methodology, PhD dissertation methodology, governance studies, metasynthesis.

-
1. Student in Governance, Shahid Beheshti Supreme School of Governance, Tehran, Iran
mb.ali99@sndu.ac.ir
  2. Professor, Faculty of Industrial Engineering, Iran University of Science & Technology, Tehran, Iran
mehdi@iust.ac.ir
  3. Professor, Faculty of Management, Supreme National Defense University, Tehran, Iran
dr.naser.poursadegh@gmail.com
  4. Professor, Faculty of Management, University of Tehran, Tehran, Iran
pourezzat@ut.ac.ir

روش‌شناسی مطالعات حکمرانی

محمدباقر عالی^۱، مهدی غضنفری^۲، ناصر پورصادق^۳، علی اصغر پورعزت^۴

پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۳/۰۶

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۱/۲۷

چکیده

علاقه فزاینده جامعه درباره حکمرانی، نیازمند فهم و بهبود روش‌های کسب معرفت در دانش حکمرانی است. پژوهش با هدف بررسی روش‌شناسی رساله‌های دکتری در موضوع حکمرانی سازماندهی شد. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از جنبه ماهیت داده‌ها و شیوه تحلیل در زمره پژوهش‌های کیفی است. داده‌های پژوهش با استفاده از فن فراترکیب (روش هفت‌مرحله‌ای ساندولسکی و باروسو) جمع‌آوری و تحلیل شده است. واحد ثبت، مستندات (رساله‌ها) و واحد تحلیل، بند است. از پایگاه‌های داده معتبر تعداد ۴۲۵ مستند به‌عنوان جامعه آماری انتخاب و با روش نمونه‌گیری هدفمند، غربالگری و تعداد ۴۰ مستند (نمونه پژوهش) برای تحلیل انتخاب شد. برای تحلیل مضمون اسناد از نرم‌افزار مکس کیو. دی. ای. ۲۰۲۰ استفاده شد. با توجه به بررسی‌ها، روش‌شناسی مورد استفاده در بسیاری از پژوهش‌ها کیفی است. بیشتر این تحقیقات کاربردی بوده و برای جمع‌آوری داده‌ها از روش کتابخانه‌ای و مصاحبه و برای انتخاب نمونه آماری از روش هدفمند غیر تصادفی استفاده کرده‌اند. برای انتخاب جامعه آماری، از خبرگان بهره گرفته‌اند. رساله‌های بررسی شده عمدتاً از روش تحلیل مضمون به‌عنوان راهبرد پژوهش و از روش مصاحبه دوباره برای اعتبارسنجی استفاده کرده‌اند. با توجه به یافته‌ها، پیشنهاد می‌شود: پژوهش در قلمروهای غیر اقتصادی به مسائل واقعی حکمرانی کشور معطوف شود؛ به بافتار بومی کشور در روش‌شناسی و مطالعات حکمرانی توجه شود؛ گنجاندن تحقیقات حکمرانی در بودجه‌های پژوهشی مورد توجه پژوهشگران و کنشگران حکمرانی قرار گیرد.

واژگان کلیدی: روش‌شناسی، روش‌شناسی رساله‌های دکتری، مطالعات حکمرانی، فراترکیب.

۱. نویسنده مسئول: دانشجوی دکترای حکمرانی، مدرسه عالی حکمرانی شهید بهشتی، تهران، ایران

mb.ali99@sndu.ac.ir

۲. استاد، گروه مهندسی سیستم، دانشکده مهندسی صنایع، دانشگاه علم و صنعت، تهران، ایران

mehdi@iust.ac.ir

۳. استاد، گروه مدیریت راهبردی، دانشکده مدیریت، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

dr.naser.poursadegh@gmail.com

pourezat@ut.ac.ir

۴. استاد، گروه مدیریت، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران

مقدمه

پژوهش، تلاشی نظام‌مند برای به‌دست‌آوردن دانش جدید از حقایق موجود است. به عبارت دیگر، تحقیق عبارت است از درک علمی دانش موجود و به‌دست‌آوردن دانش جدید (کیل و جایانت، ۲۰۱۹) که با اهداف گوناگون انجام می‌شود. پژوهشگران، با روش‌شناسی‌های متمایز به کسب این دانش اقدام می‌کنند. هر روش‌شناسی در واقع ترجمان واقعیت بر اساس هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی هر محقق برای مطالعه هر پدیده است. به عبارت دیگر روش‌های فهم ما از واقعیت در تحقیق در هر قلمروی علمی، با توجه به نوع روش انتخاب‌شده شکل می‌گیرد. بدیهی است دانش حکمرانی نیز برای فهم مسائل حکمرانی روش‌شناسی ویژه خود را دارد و از روش‌های تحقیق متناسب با قلمرو خود بهره‌مند می‌شود. بر اساس مطالعات اکتشافی، مطالعه‌ای که به‌صورت مستقیم به این موضوع پرداخته باشد در دسترس قرار نگیرد. این موضوع احتمالاً به این دلیل است که دانش حکمرانی (نوین)، جوانی نابالغ در دنیا و کودکی در حال رشد در کشور است. این دانش، به‌رغم استفاده روزافزون از آن و انجام کارهای پژوهشی نسبتاً پرشمار، هنوز در مراحل تکامل خود است.

طرح‌های تحقیق و رساله‌های متعددی در دانش حکمرانی در خارج و کمتر از آن، در داخل کشور اجرا شده است. با توجه به اینکه این دانش در کشور نوپا است و تاکنون مطالعه‌ای یافت نشد که به روش‌شناسی در دانش حکمرانی (در رساله‌های دکترا) بپردازد؛ بنابراین این مطالعه «با هدف استخراج روش‌شناسی رساله‌های دکتری در موضوع حکمرانی» سازماندهی شد.

با اجرای این پژوهش مبنای روش‌شناختی روشنی برای ادامه مسیر در انجام کارهای پژوهشی گوناگون به‌ویژه رساله‌های دکتری در این رشته فراهم می‌شود و در صورت انجام‌نشدن این پژوهش همچنان با باتلاق مفهومی^۲ در این زمینه در این دانش روبه‌رو خواهیم شد.

-
1. Kale and Jayanth
  2. Conceptual morass

مبانی نظری

حکمرانی

حکومت‌داری^۱ قدمتی به‌اندازه بشریت دارد، اما اصطلاح حکمرانی^۲ (نوین) در چهار دهه گذشته در دنیا و از حدود یک دهه قبل در ایران، به طور خاص برای توصیف تغییرات در ماهیت و نقش حکومت در پی اصلاحات بخش عمومی دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ مورد استفاده قرار می‌گیرد (استگر و روی^۳، ۲۰۲۱). این اصلاحات به تغییر از مردم‌سالاری سلسله‌مراتبی به سمت استفاده بیشتر از بازارها، شبه بازارها و شبکه‌ها به‌ویژه برای تأمین و ارائه خدمات منجر شده است. این اصلاحات با اصطلاح مدیریت دولتی نوین (مدن) برای نشان‌دادن تلاش‌هایی برای کسب‌وکار گرایی بخش دولتی با وام‌گرفتن از ایده‌ها و الگوهای مدیریتی از بخش خصوصی ابداع شد (لا کور و اندرسون^۴، ۲۰۱۶). دنیای دولت از آن زمان تغییر کرده است، برای مثال، کنشگران بخش خصوصی و جامعه مدنی نیز به‌عنوان مدیریت یا ارائه خدمات عمومی شناخته می‌شوند (بویر^۵، ۲۰۱۲)؛ بنابراین معنای حکمرانی گسترده‌تر از دولت است. به عبارت مولمن^۶ (۲۰۰۸)، حکمرانی، «مجموعه‌ای از تعاملات است که در آن دولت، دیگر نهادهای دولتی، بخش خصوصی و جامعه مدنی با هدف حل مشکلات اجتماعی یا ایجاد فرصت‌های اجتماعی با هم مشارکت می‌کنند» (مولمن، ۲۰۰۸: ۱۱).

این تعاملات، فراتر از ترتیبات حکومت‌داری، شامل تمام سامانه‌ها و فرایندهای مرتبط برای تعامل و تصمیم‌گیری است که شکل سازماندهی را تنظیم می‌کند (هافتی^۷، ۲۰۱۱؛ بویر، ۲۰۱۲). ادبیات حکمرانی امروزه علاوه بر حکمرانی عمومی، شامل حکمرانی سازمانی، حکمرانی شرکتی، حکمرانی جهانی و نیز حکمرانی خوب است (بویر، ۲۰۱۲؛ لا کور و اندرسون، ۲۰۱۶). امروزه «حکمرانی» یکی از پرکاربردترین و پراستفاده‌ترین اصطلاحات علوم اجتماعی در سراسر جهان شناخته می‌شود.

فرهنگستان زبان و ادبیات فارسی نیز برای "Governance" معادل حکومت‌داری را برگزیده، و آن را اعمال حاکمیت و چگونگی اعمال آن تعریف کرده است (سامانه واژه‌یار، ۱۴۰۲).

1. Governing
2. (New) Governance
3. Steger and Roy
4. la Cour and Andersen
5. Bevir
6. Meuleman
7. Hafty

لغت‌نامه دهخدا، حکمرانی را عمل و شغل حکمران، فرماندهی و حکومت معنی کرده است (وبگاه مؤسسه لغت‌نامه دهخدا، ۱۴۰۱).

بانک جهانی در سال ۱۹۹۱، مفهوم حکمرانی خوب را که بر اصول خاصی تأکید می‌کرد، پیش فرض کمک‌های توسعه‌ای خود به آفریقا و آسیا قرار داد و بدین ترتیب مفهوم جدیدی در توسعه و به‌دنبال آن در علم اداره پدیدار شد که مارک بویر (۲۰۰۷) آن را حکمرانی نوین می‌نامد و آن را هر گونه الگوی فرمانروایی^۱ یا هر نوع شیوه حکومتداری^۲ تعریف کرده است^۳ (بویر، ۱۳۹۹؛ بویر، ۱۴۰۰: ۵۷؛ بویر، ۲۰۱۳: ۵۷). این اندیشمندان عموماً، حکمرانی نوین را در طول تحول مدیریت دولتی نوین (مُدُن) و استفاده حکومت/ دولت از کنشگران غیر حکومتی/ غیر دولتی و تبدیل روابط سلسله مراتبی بین دولت و دیگر کنشگران و بین دیگر کنشگران به رابطه غیر هرمی (بازاری - شبکه‌ای) تعریف می‌کنند. مطالعه حکمرانی غالباً قدرت را متمایز از اقتدار متمرکز دولت (حکومت) مدرن^۴ یا فراتر از آن می‌داند. از دید این پژوهشگران، اصطلاح حکمرانی، به‌طور ویژه برای توصیف تغییرات در ماهیت و نقش دولت به‌دنبال اصلاحات بخش عمومی در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ اطلاق می‌شود (بویر، ۱۳۹۹؛ بویر، ۱۴۰۰؛ بویر، ۲۰۱۳؛ پی‌یر و پیترز^۵، ۲۰۲۱؛ آنسل و تورفینگ^۶، ۲۰۲۲).

جسوپ^۷ (۱۹۹۸، ۲۰۰۲) حکمرانی را «نظام غیر سلسله مراتبی^۸ و سازماندهی خود سازمان‌ده^۹» تعریف می‌کند. این تعریف به‌طور معمول حکمرانی را با فرایندهای خودتنظیم‌شونده در جامعه مدنی مرتبط می‌کند.

---

1. All patterns of rule

2. All patterns of governing

۳. تفسیرگرایان این تعریف را از حکمرانی کرده‌اند؛ درحالی‌که تعریف نهادگرایان نوین از جمله پروفیسور گای پیترز (و عده‌ای دیگر از پژوهشگران)، حکمرانی را راهبری جامعه / اقتصاد به‌سوی هدف مشترک تعریف کرده‌اند.

4. Modern state

5. Pierre and Peters

6. Ansell and Torfing

7. Jessop

8. Heterarchy

9. The heterarchy of reflexive self-organization

در دیدگاهی دیگر، کوئین^۱ (۱۹۹۳)، شارپف^۲ (۱۹۹۴) و کلین^۳ (۲۰۰۸)، حکمرانی را شبکه‌های حکومتداری تلقی می‌کنند که تکمیل‌کننده ترکیبی از سلسله‌مراتب و بازار به‌عنوان شیوه‌ای متمایز از حکمرانی است.

برخی پژوهشگران نیز حکمرانی را در قالب هماهنگی کنش جمعی توصیف می‌کنند که از آن به راهبری تعبیر می‌شود (آنسل، ۲۰۲۳). به عنوان مثال، پیترز و پی‌یر (۲۰۱۶ و ۲۰۲۳) حکمرانی را راهبری اقتصاد و جامعه به سمت اهداف جمعی تعریف می‌کنند (پیترز و پی‌یر، ۲۰۱۶؛ پی‌یر و پیترز، ۲۰۲۳).

باتوجه به موارد پیش‌گفته و مطالعات اکتشافی، ابعاد حکمرانی باید شامل ابعاد شیوه تعامل (فرایند و سامانه)، کنشگران، قلمرو، کارکردها، اهداف و ارزش‌ها باشد؛ بنابراین باتوجه به موارد پیش‌گفته از دید این پژوهش، حکمرانی به صورت زیر تعریف می‌شود:

«حکمرانی، فرایند راهبری (تعامل نظام‌مند) کنشگران (حکومتی / غیر حکومتی) در قلمرو (ملی، فراملی و فرو ملی) از طریق خط‌مشی‌گذاری، تنظیم‌گری و بازتوزیع برای تسهیل‌گری و ارائه خدمات (عمومی) به منظور تحقق اهداف جمعی (مشترک بین کنشگران) با اعمال اقتدار مشروع در چارچوب ارزش‌ها و هنجارهای آن قلمرو است.»

روش‌شناسی پژوهش و روش پژوهش

تحقیق هنر پژوهشی است که به دنبال یا جستجوی دانشی است که واقعیت را با شواهد معتبر یا مبتنی بر واقعیت، از طریق رویکرد علمی اثبات کند (مورتی و پیچ، ۲۰۲۳).

پژوهش، نقش مهمی در تولید دانش جدید و پیشبرد علوم گوناگون علمی دارد. هنگام انجام‌دادن پژوهش، درک تمایز بین روش‌شناسی تحقیق^۵ و روش تحقیق^۶ ضروری است. درحالی‌که این دو اصطلاح اغلب به‌جای یکدیگر استفاده می‌شود، آنها به جنبه‌های متمایز فرایند پژوهش اشاره می‌کنند. در این بخش، تفاوت‌های کلیدی بین این دو مفهوم را بررسی می‌کنیم.

جدول شماره یک، تمایز بین مفهوم روش‌شناسی پژوهش و روش پژوهش را ارائه می‌کند.

1. Kooiman
2. Scharpf
3. Klijn
4. Murthy and Page
5. Research Methodology
6. Research Method

جدول ۱. تمایز مفهومی بین روش‌شناسی پژوهش و روش پژوهش

روش پژوهش	روش‌شناسی پژوهش
هدف، یافتن راه‌حل برای مسئله پژوهش است.	هدف، تعیین مناسب‌بودن روش‌های بکارگرفته‌شده با هدف تعیین راه‌حل است.
تمرکز بر فنون و ابزارهای مورد استفاده برای جمع‌آوری داده‌ها شامل مراحل و رویه‌های خاص برای به‌دست‌آوردن اطلاعات است.	تمرکز بر راهبرد و چارچوب کلی تحقیق به مبانی نظری و فلسفی می‌پردازد.
تعیین نوع داده‌های جمع‌آوری‌شده و تجزیه و تحلیل	راه‌نمای پژوهشگر در انتخاب روش‌های پژوهش مناسب
تشریح فرایند جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها	ارائه رویکرد نظام‌مند برای انجام پژوهش‌ها
مربوط به جنبه‌های عملی پژوهش	مربوط به جنبه‌های نظری پژوهش
خاص یک طرح پژوهشی یا مطالعه مشخص	قابل اجرا در طرح‌ها و مطالعات پژوهشی گوناگون
زیرمجموعه‌ای از روش‌شناسی پژوهش است.	کل فرایند پژوهش را در بر می‌گیرد.
روش پژوهش ملموس‌تر و عینی‌تر است.	روش‌شناسی پژوهش انتزاعی‌تر و مفهومی‌تر است.
پایایی و اعتبار یافته‌های پژوهش را تعیین می‌کند.	اعتبار و صحت کلی پژوهش را تعیین می‌کند

منبع: هاتفیلد، ۲۰۱۹؛ کری، ۲۰۱۲؛ هرمن، ۲۰۰۹؛ شواندت، ۲۰۱۴؛ کیل و جایانت، ۲۰۱۹

باتوجه به جدول ۱، روش‌شناسی پژوهش رویکردی نظام‌مند و نظری برای جمع‌آوری و ارزیابی داده‌ها در طول فرایند پژوهش است؛ اما روش پژوهش شامل تمام روش‌ها، راهبردها و ابزارهایی است که پژوهشگر برای تکمیل پژوهش و یافتن راه‌حل برای مسئله پژوهش به کار می‌گیرد و به قول مک دونالد و هدلام^۵ (۲۰۰۸)، «روش»، آنچه را که پژوهشگر انجام داده است، توصیف می‌کند؛ روش‌شناسی در مورد دلایل پژوهشگر برای انجام‌دادن آن پژوهش است (مک دونالد و هدلام، ۲۰۰۸).

در هر پژوهش از پژوهشگر انتظار می‌رود طرح پژوهش را از روی تعریف مسئله، یعنی روش‌شناسی فرایند پژوهش تهیه کند. در زمان تصمیم‌گیری در مورد روش‌شناسی خاص، پژوهشگران باید به روش‌های گوناگون پژوهش نگاه کنند، آنها را تحلیل کنند و روش مناسب برای پژوهش را انتخاب کنند. به‌طور خلاصه، روش‌های گوناگون پژوهش بخشی از روش‌شناسی پژوهش است (کیل و جایانت، ۲۰۱۹). به‌طور کلی، روش‌شناسی در رایج‌ترین معنای آن مطالعه روش‌های پژوهش است؛ بنابراین در این پژوهش، از این معنای روش‌شناسی برای مطالعه استفاده می‌شود.

1. Hatfield
2. Kerry
3. Herrman
4. Schwandt
5. MacDonald and Headlam

پیشینه تحقیق

مطالعات اندکی در مورد بررسی رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها در حوزه‌های دانشی گوناگون انجام شده است. با این حال بر اساس بررسی‌هایی که در پایگاه‌های داده مقالات داخلی (جهاد دانشگاهی، علوم انسانی و نور) و خارجی (گوگل اسکالر و اشپرینگر) انجام شد مطالعاتی که در زمینه‌های مرتبط با موضوع این تحقیق انجام گرفته در جدول شماره دو، درج شده است.

جدول ۲. پیشینه پژوهش‌ها

سال انتشار	نویسنده (گان)	عنوان اثر	محل انتشار	منبع داده	یافته‌های کلیدی
۱۴۰۰	علی‌احمدی، علیرضا؛ غضنفری، مهدی؛ سلیمی، غلامرضا؛ محمدی، حسین و عالی، محمدباقر	فرا ترکیب روش‌شناسی تحقیق در عملیات نرم در مطالعات حکمرانی	ایران	مقاله	ارائه روش‌های مناسب پژوهش در عملیات نرم متناسب با چستی، چگونگی و چرایی حکمرانی
۱۳۹۹	صفا، احمدرضا	روش‌شناسی نظام مالی مطلوب اسلامی	ایران	مقاله	ارائه روش نظام‌ساز در تکمیل روش شهید صدر برای مطالعات مالی اسلامی
۱۳۹۷	محسنی، الهه	روش‌شناسی حقوق تطبیقی	ایران	مقاله	معرفی روش‌های گوناگون کیفی و کمی مطالعات حقوق تطبیقی به‌ویژه موارد نوپدید بررسی مراحل اصلی انجام پژوهش تطبیقی در حوزه حقوق، مشکلات و موانع موجود در هر مرحله و راه‌های رویارویی با آن
۱۳۹۷	حاجی‌شاه‌کرم، زهرا؛ ساروخانی، باقر و آقاجانی مرسا، حسین	کندوکاوی روش‌شناختی در پایان‌نامه‌ها با محوریت طلاق	ایران	مقاله	در جامعه مورد تحقیق، خطاهای روش‌شناختی وجود دارد. (گسست بین روش‌شناسی بنیادین، پارادایمی و کاربردی) از نظر موضوعی، روش‌شناسی و روش تحقیق پایان‌نامه‌ها بر اساس نیازهای جامعه طراحی نشده است. ماهیت سرگردان بیشتر این پایان‌نامه‌ها بین سطوح نظری و یافته‌ها
۱۳۹۶	ابراهیم گل، علیرضا و عطار، محمد صالح	جایگاه نظریه، فرانظریه، روش و روش‌شناسی در مطالعه حقوق بین‌الملل	ایران	مقاله	ارائه جداسازی مفهومی بین نظریه و فرانظریه و روش و روش‌شناسی و ارتباط بین این مفاهیم
۱۳۹۵	دانایی فرد، حسن	روش‌شناسی مطالعات دلالت‌پژوهی در علوم اجتماعی و انسانی: بنیان‌ها، تعاریف، اهمیت، رویکردها و مراحل اجرا	ایران	مقاله	چگونگی انجام مطالعات دلالت‌پژوهی
۱۳۹۰	عقیلی، سید وحید؛ خسروپناه، عبدالحسین و طیب‌وطاهر، امین	روش‌شناسی دانش ارتباطات؛ درآمدی بر روش‌شناسی اسلامی	ایران	مقاله	متمایز کردن پنج روش‌شناسی تبیینی (علی و آماری، ساختارگرایانه، پدیدارشناسانه، هرمنوتیکی و گفتمانی) و تحلیل کاربرد این روش‌شناسی‌ها در نمونه‌هایی از تحقیق‌های ارتباطی ارائه درآمدی به روش‌شناسی مبتنی بر فلسفه اسلامی برای زمینه‌سازی روش‌شناختی برای تولید دانش ارتباطات بومی و اسلامی

ادامه جدول ۲. پیشینه پژوهش‌ها

سال انتشار	نویسنده (گان)	عنوان اثر	محل انتشار	منبع داده	یافته‌های کلیدی
۱۳۹۰	اعرابی، سید محمد و دهقان، نبی‌اله	تبیین روش‌شناسی مناسب در کنترل استراتژیک	ایران	مقاله	تبیین و ارائه روش‌شناسی مناسب مطالعات کنترل راهبردی روش تحقیق قوم‌نگاری، روشی مناسب برای مطالعات کنترل راهبردی است.
۱۳۸۹	دانایی‌فرد، حسن و بابایی مجرد، حسین	روش‌شناسی نظریه‌پردازی در علوم انسانی، تأملی بر رویکرد اندیشمندان اسلامی	ایران	مقاله	معرفی رویکرد «اجتهاد متوسط» مبتنی بر جهان‌بینی الهی که راه تعامل علم و فلسفه را به‌درستی پیموده است.
۱۳۸۶	باقری، خسرو و خسروی، زهره	تحقیق تربیتی: چستی و روش‌شناسی	ایران	مقاله	صورت‌بندی روش‌شناسی تحقیق تربیتی، در دو نوع فلسفی و علمی تحقیق‌های فلسفی در تربیت، ناظر به بررسی عقلائی و منطقی نسبت به ارزش‌ها و اهداف و استلزام‌های آنها در روش‌های عملی است. تحقیق‌های علمی در تربیت، روش‌های معطوف به دلایل اعمال را مورد استفاده قرار داده‌اند.
۱۳۸۸	مرادی، اصغر، محمد و اختر کاوان، مهدی	روش‌شناسی مدل‌های تحلیل تصمیم‌گیری چندمعیاره	ایران	مقاله	ارائه الگویی به‌منظور انتخاب روش‌های مناسب (متکی بر الگوها و روش‌های تصمیم‌گیری چندمعیاره) طی فرایند طرح‌های پژوهشی
۱۳۸۴	حاجی یوسفی، امیرمحمد	گونه‌شناسی روش‌های مطالعه جامعه‌شناسی ایران	ایران	مقاله	در مطالعه جامعه‌شناسی سیاسی ایران عمدتاً از چهار روش و رهیافت «فرهنگ سیاسی و نخبه‌گرایی»، «تحلیل طبقاتی»، «اقتصاد سیاسی» و «تحلیل گفتمانی» استفاده شده است.
۲۰۱۲	Rodríguez Bolívar, Manuel Pedro & Muñoz, Laura & López-Hernández, Antonio	مطالعه دولت الکترونیک: روش‌شناسی تحقیق، روش‌های جمع‌آوری داده و چشم‌انداز آینده ^۱	وزنوتلا (امرالد)	مقاله	بیشتر مطالعات دولت الکترونیک، توصیفی یا ترویجی است و از رویکردهایی مانند روش تاریخی، مطالعات موردی یا فنون غیر تجربی استفاده می‌کنند. بیشتر پژوهش‌های دولت الکترونیک تجربی و با تأکید بر رویکرد کیفی است.
۲۰۱۳	Sáez, Lawrence	روش‌ها در تحقیق حکمرانی: مروری بر رویکردهای تحقیقی ^۲	لندن	گزارش تحقیقی	بررسی روش‌های تحقیق در مورد ارتباط بالقوه بین حکمرانی و برخی از نتایج توسعه به‌ویژه باتوجه‌به شاخص‌های حکمرانی خوب از روش کیفی برای تحلیل رابطه بین حکمرانی و مشارکت سیاسی فراگیر استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل ارتباط بین حکمرانی و نتایج توسعه از روش‌های تفسیری (روش‌های اقتصادسنجی و آماری، مطالعات موردی کیفی، نهادگرایی تاریخی و کارآزمایی‌های تصادفی کنترل) استفاده شده است.

1. Studying e-government: Research methodologies, data compilation techniques, and future outlook
2. Methods in Governance Research: A Review of Research Approaches.

ادامه جدول ۲. پیشینه پژوهش‌ها

سال انتشار	نویسنده (گان)	عنوان اثر	محل انتشار	منبع داده	یافته‌های کلیدی
۲۰۱۷	Boyd, Gove and Solarino	دقت روش‌شناسی مطالعات حاکمیت شرکتی: بررسی و توصیه‌هایی برای مطالعات آینده ^۱	ایالات متحده آمریکا	مقاله	مقایسه روندهای انتشار مقالات مربوط به حکمرانی شرکتی در طول زمان بررسی روش‌شناسی این مقالات
۲۰۱۰	Kelsall, Tim	مفاهیم و روش‌های تحقیق در حکمرانی ^۲	کنیا	گزارش تحقیقی	رویکردهای تحقیق، بافتارمند است. در برخی تحقیقات از نظریه بازی‌ها یا سایر مدل‌سازی‌ها برای یافتن علت مشکل و رابطه بین کنشگران استفاده می‌شود. از روش قوم‌نگاری برای فهم چگونگی کار نهادها استفاده می‌شود. فنون مبتنی بر مصاحبه روشی مفید برای به‌دست‌آوردن تصویری سریع از موضوع پژوهشی، و ابزاری سودمند برای روشن‌کردن زوایای غیر شفاف روش مشاهده است. به علت پیچیدگی مسائل حکمرانی، انتخاب روش‌های پژوهش نباید از پیش تعیین شود، بلکه باید در فرایند پژوهش متناسب با ماهیت مشکل حکمرانی تعیین شود.

تحلیل و نقد پژوهش‌های پیشین

با توجه به جدول شماره ۲، بررسی پژوهش‌های پیشین، نشان‌دهنده موارد ذیل است:

- رویکردهای پژوهش بافتارمند است و با توجه به مسئله پژوهش طراحی می‌شود.
  - به علت بغرنجی مسائل حکمرانی برخی پژوهش‌ها (کلسال، ۲۰۱۰) به پویایی روش‌شناسی این پژوهش‌ها معتقد هستند.
  - همانند برخی دیگر از پژوهش‌های حکمرانی در موضوعات تخصصی، پژوهش‌های روش‌شناسی نیز بر حکمرانی خوب متمرکز شده‌اند.
  - بعضی پژوهش‌ها، برای انتخاب روش‌شناسی تحقیق، چهارچوب ارائه کرده‌اند (علی احمدی و همکاران).
  - برخی مطالعات، روش‌شناسی تحقیق را در علوم گوناگون ارائه کرده‌ند.
- با توجه به این موارد:

1. Research methodology of governance studies: Challenges and opportunities
2. Concepts and Methods for Research in Governance

- مطالعات روش‌شناسی در علوم گوناگون با توجه به پژوهش‌های پیشین، معمولاً در دستور کار مطالعاتی پژوهشگران قرار دارد.

- مطالعه‌ای در داخل کشور یافت نشد که به موضوع روش‌شناسی در مطالعات حکمرانی پرداخته باشد.

- در مطالعات خارج از کشور به روش‌شناسی در قلمرو موضوعی حکمرانی توجه شده است، اما در سال‌های اخیر مطالعه‌ای در این زمینه مشاهده نشد.

بنابراین با توجه به این موارد، روش‌شناسی مطالعات حکمرانی (به‌ویژه برای رساله‌های دکتری)، جزء کمبودهای پژوهشی در مطالعات داخل و خارج کشور است و این مطالعه می‌تواند گامی برای پر کردن این شکاف مطالعاتی باشد.

روش پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از جنبه ماهیت داده‌ها و شیوه تحلیل، کیفی است. داده‌های پژوهش با روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری، و با رویکرد فراترکیب، تحلیل شده است. جامعه آماری پژوهش، از میان رساله‌های دکتری داخل و خارج کشور از سال ۱۹۸۰ تا ۲۰۲۳ بود که در فرایند انجام پژوهش تعداد جامعه برابر با ۴۲۵ سند شد. با روش نمونه‌گیری هدفمند، ۴۰ متن به‌عنوان نمونه انتخاب و بررسی شد. در این پژوهش واحد ثبت، مستندات (رساله‌ها) و واحد تحلیل، بند است.

یکی از روش‌های مرسوم در پژوهش‌های کیفی، رویکرد فراترکیب است که معمولاً برای کسب بینش جامع‌تر از پدیده‌ها در موضوعات گوناگون به‌کار می‌رود. این روش که به‌صورت نظام‌مند از سال ۲۰۰۷ توسط ساندولسکی و باروسو با عنوان «فراترکیب کیفی» معرفی شده است، به گسترش دانش در علوم طبیعی، علوم اجتماعی، مطالعات سلامت، مدیریت، خط‌مشی‌گذاری و اخیراً در حکمرانی کمک شایانی کرده است. «این روش به‌صورت گسترده در زمینه مسائل نظری و موضوعات کاربردی به‌کار می‌رود» (لاکال و همکاران، ۲۰۱۷: ۷-۸).

مرور نظام‌مند مستندات، مهم‌ترین کارکرد روش فراترکیب است که برای ارائه تفسیری نو در زمینه پژوهش، آنها را تلفیق می‌کند. این روش برای ایجاد نظریه‌های جدید یا نظریه‌ای توضیحی درباره آنچه که در موضوع پژوهش وجود دارد، به کار می‌رود (رهبری و همکاران، ۱۳۹۹).

برای اجرای فراترکیب، الگوی ساندلوسکی و باروسو (علی احمدی و همکاران، ۱۴۰۰) انتخاب شد. مراحل هفت‌گانه این الگو در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱. مراحل اجرای فراترکیب بر اساس الگوی ساندلوسکی و باروسو (علی احمدی و دیگران، ۱۴۰۰: ۲۳۵ - ۲۳۶)

باتوجه به هدف پژوهش و بر اساس مراحل نشان‌داده‌شده در شکل شماره ۱، فراترکیب اجرا شد که گزارش آن در این مقاله ارائه می‌شود. در فرایند مطالعه و جمع‌بندی مستندات بیشتر از نرم‌افزار مکس کیو. دی. ای.^۱، برای تحلیل کیفی و از نرم‌افزار اس پی اس اس^۲ برای تحلیل کمی بهره گرفته شد.

تجزیه و تحلیل و یافته‌ها

گام اول: تنظیم پرسش‌های پژوهش

در این پژوهش، بر اساس فرایند مندرج در جدول شماره ۳، سؤال تحقیق طراحی، و باتوجه به مراحل فراترکیب پاسخ داده شد.

1. MAXSQDA
2. SPSS

جدول ۳. سؤال‌ها و معیارهای پژوهش کیفی فرا ترکیب

مؤلفه	سؤالات کلی به منظور شروع روش فراترکیب
جامعه مورد مطالعه (who)	موضوع کدام رساله‌های دکتری، حکمرانی است؟
هدف پژوهش (what)	در رساله‌های انتخاب شده از روش‌شناسی‌هایی استفاده شده است؟
روش اجرای پژوهش (How)	بررسی و تحلیل روش‌شناسی رساله‌های دکتری به روش تحلیل مضمون؛ شناسایی و استخراج مؤلفه‌ها و ابعاد روش‌شناسی رساله‌های حکمرانی؛ تحلیل و دسته‌بندی مضمون‌های استخراجی
بازه زمانی پژوهش (When)	رساله‌های دکتری مربوط به حکمرانی از سال ۱۹۸۰ تا ۲۰۲۳ میلادی

باتوجه به این ملاک‌ها، سؤال پژوهش عبارت است از:

- در رساله‌های دکتری در موضوع حکمرانی از چه روش‌شناسی‌هایی استفاده شده است؟

گام دوم: مرور نظام‌مند مستندات

داده‌های فراترکیب، مطالعات انجام‌شده گذشته است. برای پاسخ به سؤال پژوهش، پژوهشگران با انتخاب کلیدواژه‌های مشخص به آنها دسترسی پیدا کرده و آنها را انتخاب کردند. در فرایند مطالعات اکتشافی این پژوهش و براساس الگوریتم‌های گام سوم، جستجو و انتخاب مستندات انجام شد و مستندات انتخاب‌شده دقیقاً مرور و بررسی شد و در مراحل پژوهش قرار گرفت.

گام سوم: جستجو و انتخاب متون مناسب

کاوش و انتخاب مستندات، بر اساس معیارهای مندرج در جدول شماره ۴، از پایگاه‌های داده تخصصی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های پروکوئست^۱، ای تیزس^۲، درگاه رساله‌های الکترونیکی دارت اروپا^۳ و پایگاه عمومی گوگل اسکالر^۴ انجام شد.

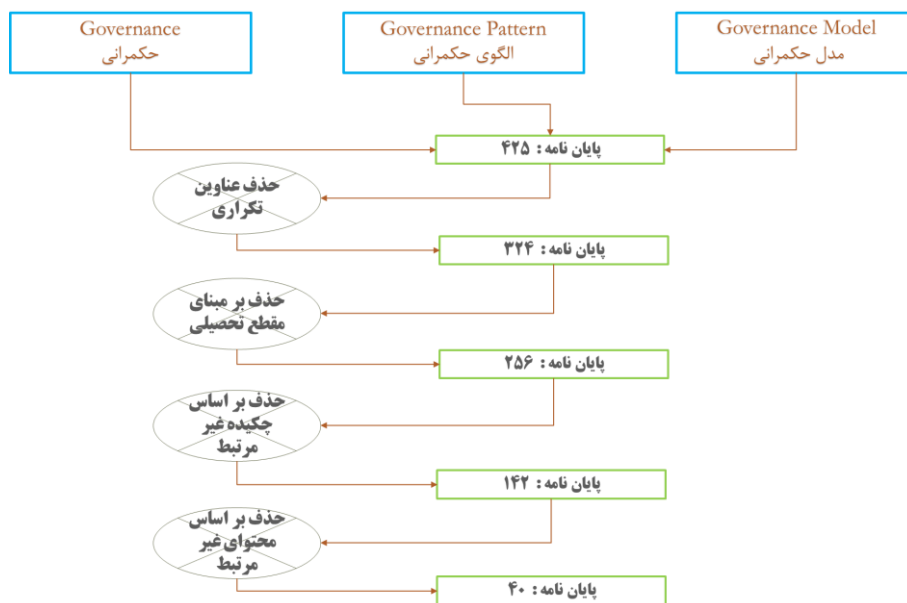
در مورد رساله‌های فارسی، پایگاه‌های داده پایان‌نامه‌های ایران داک^۵، دانشگاه تهران^۶، دانشگاه علامه طباطبایی (ره)^۷، و دانشگاه تربیت مدرس^۸ جستجو شدند.

1. <https://www.proquest.com/>
2. <https://ethos.bl.uk/>
3. <https://www.dart-europe.org/basic-search.php>
4. <https://scholar.google.com/>
5. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/>
6. <https://profile.ut.ac.ir/journals>
7. <https://d-lib.atu.ac.ir/faces/home.jsp>
8. <https://ris.modares.ac.ir/>

جدول ۴. معیارهای انتخاب مستندات مطالعه (محقق‌ساخته)

معیار پذیرش	معیار پذیرش	
زبان	انگلیسی - فارسی	غیر از این زبان‌ها
زمان	از ۱۹۸۰	پیش از ۱۹۸۰
نوع سند	رساله دکتری PHD Dissertation	کتاب/ مقاله/ گزارش/ اخبار
موضوع مطالعه	مدیریت دولتی/ حکمرانی/ توسعه	غیر از این شاخه‌های دانشی
کلید واژه	Governance, Governance Pattern, Governance Model حکمرانی، مدل حکمرانی، الگوی حکمرانی	هر کلیدواژه‌ای غیر از این کلید واژه‌ها

بر اساس معیارهای مندرج در جدول شماره ۴، جستجو از پایگاه‌های اطلاعاتی مرتبط در مورد رساله‌های دکتری در زمینه حکمرانی انجام شد و با توجه به این معیارها، مستندات غربالگری شد. نتیجه جستجو و غربالگری، در شکل شماره ۲ درج شده است.

شکل ۲. جامعه و نمونه آماری مطالعه روش‌شناسی در رساله‌های دکتری با موضوع حکمرانی (محقق‌ساخته)

نتیجه انتخاب اسناد بر اساس الگوریتم مندرج در شکل شماره ۲، در گام بعدی ارائه می‌شود.

گام چهارم: استخراج اطلاعات از متون انتخاب شده

اطلاعات کتاب‌شناختی مستندات انتخاب‌شده در جدول شماره ۵، درج شده است.

جدول ۵. اطلاعات کتاب‌شناختی رساله‌های استخراج شده (نتایج پژوهش)

کشور	عنوان	رشته	سال	نویسنده	ردیف
ایران	مدل حکمرانی شبکه‌ای با رویکرد توسعه فرایندهای نوآوری باز، مورد مطالعه: نهادهای تحقیقاتی امنیت فضای سایبر	مدیریت دولتی	۱۳۹۶	فوجانی، سید محمد مهدی	۱
ایران	تدوین مدل نظری حکمرانی مؤثر بر عملکرد پروژه‌های بزرگ‌مقیاس چندسازمانه مشارکت مدنی	مدیریت پروژه و ساخت	۱۳۹۷	کلبه‌داری، سمیرا	۲
ایران	الگوی حکمرانی مشارکتی با رویکرد نهادی در توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر در ایران	مدیریت دولتی	۱۳۹۸	محمدی، نعمیه	۳
ایران	طراحی مدل حکمرانی در فدراسیون‌های ورزشی	تربیت بدنی	۱۳۹۶	مهرابی، قاسم	۴
ایران	تدوین الگوی رفتاری در حکمرانی مطلوب از دیدگاه امام علی(ع) بر اساس متن نهج‌البلاغه	مدیریت دولتی	۱۳۹۵	هاشمی، صدیقه‌سادات	۵
امریکا	From Minamata to Mines in Ghana: A Cross-Scale Study on Global Governance of Mercury Use in Artisanal and Small-Scale Gold Mining	حکمرانی جهانی و امنیت انسانی	۲۰۲۰	Adivilah, Balag'kutu	۶
امریکا	Impact Of Governance Policy on Socioeconomic Development in Nigeria	علوم اجتماعی و رفتاری	۲۰۱۸	Akande	۷
آلمان	Collective Action, Institutions, and The Evolution of Central Asian Irrigation Water Governance	علوم کشاورزی و تغذیه	۲۰۱۹	Amirova	۸
امریکا	A Systems Theory-based Framework for Environmental Scanning in Complex System Governance	مدیریت مهندسی	۲۰۲۲	Baugh	۹
امریکا	A Model for Regional Governance: The Case of Envision Utah	امور دولتی	۲۰۱۵	Carrier	۱۰
امریکا	Exploring Commons Governance, Nonprofit Commons Governance, And Convening Leadership in Nonprofit Organizations to Solve Complex Societal and Global Issues: A Qualitative Study	رهبری سازمانی	۲۰۲۲	Clary	۱۱
هلند	Mining Reform, Governance and the State in The Democratic Republic of The Congo	توسعه	۲۰۱۸	Diemel	۱۲
امریکا	Negotiating Knowledge, Shifting Access: Natural Resource Governance with Indigenous Communities and State Agencies in The Pacific Northwest	علوم محیطی، خط‌مشی‌گذاری و مدیریت	۲۰۱۴	Diver	۱۳
امریکا	The Human and Environmental Dynamics of Artisanal Small-Scale Gold Mining in The Peruvian Amazon	محیط زیست و منابع	۲۰۲۱	Engstrand	۱۴

ادامه جدول ۵. اطلاعات کتاب‌شناختی رساله‌های استخراج شده (نتایج پژوهش)

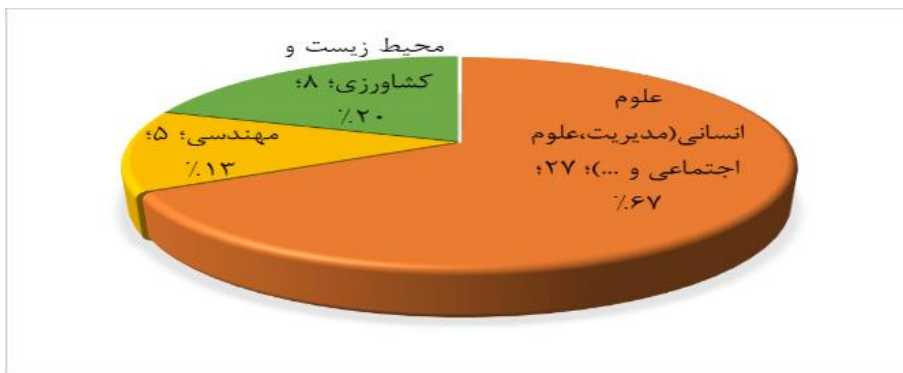
ردیف	نویسنده	سال	رشته	عنوان	کشور
۱۵	Fischer	۲۰۲۰	علوم جنگل و اکولوژی جنگل	Functional Interrelations of Governance Elements and Their Effects on Tropical Deforestation - Combining Qualitative and Quantitative Approaches	آلمان
۱۶	Fontama	۲۰۱۲	متالورژی	Mining Concepts in Artisanal Mining and Small-Scale Processing of Sandstone in Qwaqwa (Free State – South Africa)	افریقای جنوبی
۱۷	Hafer	۲۰۱۹	مدیریت دولتی	The Theory of Pragmatic Governance: A Classic Grounded Theory Study of Pennsylvania's Bureau of Forestry Governance Practices	امریکا
۱۸	Humphrey	۲۰۲۰	مدیریت دولتی	A Study of Nonprofit Governance Through the Lens of Stewardship Theory	امریکا
۱۹	Jiang	۲۰۲۱	جغرافیای انسانی و برنامه‌ریزی فضایی	Smart Urban Governance: Governing Cities in the "Smart" Era	آلمان
۲۰	Johnson	۲۰۱۵	منابع طبیعی	The Role of Dignity in Rural Natural Resource Governance	امریکا
۲۱	Kissi	۲۰۲۱	علوم کشاورزی	Governance For Decent Work in Agricultural Globalization	آلمان
۲۲	Kochskämper	۲۰۱۹	علوم سیاسی	Understanding Learning in Water Governance: The Process and Products of Learning Through Participatory Decision Making, Adaptive Management, And Governance Learning	آلمان
۲۳	Liu	۲۰۲۱	علوم منابع طبیعی	Sharing Capacity Through Collaboration and Trust: A Case Study of Collaborative Governance for Reforestation in Rural Shanxi, China.	چین
۲۴	Longhurst	۲۰۱۸	مدیریت	Collaborative Governance in Impact Investing in Mexico: A Multiple Case Study	فرانسه
۲۵	Manderino	۲۰۱۵	امور دولتی	Water And Sanitation Institutions and Governance: Impact on Service Provision in Urban Areas of Low- And Middle-Income Countries	امریکا
۲۶	Margretha Kühn	۲۰۱۷	مردم‌شناسی	Mining For the Future: Dynamics of Artisanal Gold Mining Practice and Governance in The Balan-Bakama (Mande, Mali)	کانادا
۲۷	Mcguinness	۲۰۲۰	مهندسی و محیط‌زیست	Rescaling Governance, The Turn to Localism Within Subnational Governance: Assessing the Impacts Upon Planning and Regeneration Policies During a Period of Austerity	انگلستان
۲۸	Mckay	۲۰۲۱	پایداری اجتماعی	A Quality Governance Framework for Sustainable and Resilient Socioecological Systems	امریکا
۲۹	Mcquilken	۲۰۱۸	علوم اجتماعی	Small-scale mining and production networks in sub-Saharan Africa	انگلستان
۳۰	Menezes	۲۰۰۸	علوم محیطی و جنگل‌داری	The Governance of Natural Resources in Mozambique: Artisanal Fishery	امریکا

ادامه جدول ۵. اطلاعات کتاب‌شناختی رساله‌های استخراج شده (نتایج پژوهش)

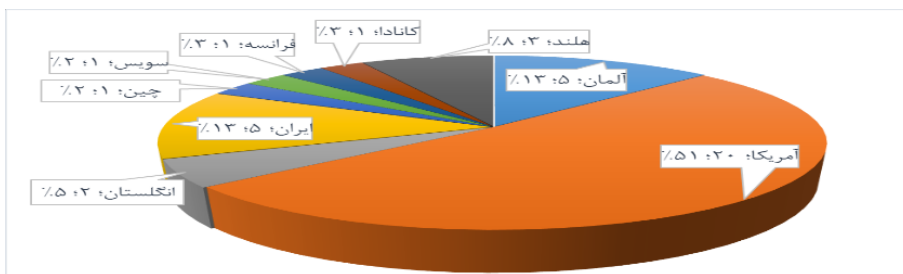
کشور	عنوان	رشته	سال	نویسنده	ردیف
امریکا	Strategic Management Practices for Responsible Mining in Artisanal and Small-Scale Mining Projects	مدیریت بازرگانی	۲۰۲۲	Mireku-Antwi	۳۱
هلند	The Governance of Zimbabwe's Artisanal and Small-scale Gold Mining (ASGM) sector: An actor-oriented approach	سیاست و حکمرانی توسعه	۲۰۲۱	Ncube	۳۲
امریکا	Epistemology And Networked Governance: An Actor-Network Approach to Network Governance	علوم اجتماعی	۲۰۱۵	O'Brien	۳۳
امریکا	Role Theory and Education Governance in Local Boards of Education In Tennessee	مدیریت دولتی - خط‌مشی‌گذاری	۲۰۲۱	Owen	۳۴
امریکا	Developing A Quantitative Framework for Assessing and Reporting Mining's Contributions to Sustainable Development	مهندسی توسعه منابع زمین	۲۰۲۲	Perdeli Demirkan	۳۵
امریکا	A Case Study About Socializing and Training Constituents During the Implementation of Participatory Governance Project	مدیریت بازرگانی	۲۰۱۹	Purdin	۳۶
امریکا	Malleable Territories: The Politics and Effects of Mining Governance in Post-Soviet Georgia	جغرافیا	۲۰۱۹	Quinn	۳۷
سوئیس	Exploring Blockchain Governance	اقتصاد	۲۰۲۱	Rafael	۳۸
هلند	Social Media Dynamics in Agro-Food Governance	علوم کشاورزی	۲۰۲۰	Stevens	۳۹
امریکا	Complex System Governance Leadership	مدیریت مهندسی	۲۰۲۲	Walters	۴۰

مستندات مندرج در جدول شماره ۵، بر اساس روش تحقیق، تجزیه و تحلیل شد. بر اساس روش‌شناسی تحقیق، در مرحله اول به شناسه‌گذاری باز از متون اقدام شد. در مرحله دوم تحلیل مضمون، برای استخراج مؤلفه‌های روش‌شناسی از شناسه‌های باز با استفاده از نرم‌افزار مکس کیو.دی.ای. مضمون‌های پایه استخراج شد؛ سپس بر اساس چهارچوب پژوهش، مضمون‌های سازمان‌دهنده دسته‌بندی شد که در شکل شماره ۳ نشان داده شده است.

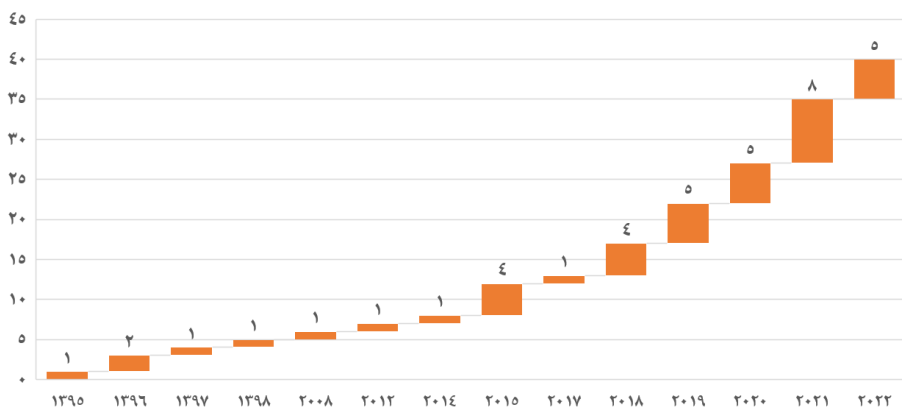
شکل ۳: دسته‌بندی رشته‌های تحصیلی نمونه آماری (نتایج پژوهش)

همان‌طور که در شکل ۳ مشاهده می‌شود، ۶۷ درصد رساله‌ها در قلمرو موضوعی علوم انسانی، و کمترین مطالعات در حوزه علوم مهندسی (۱۳ درصد) است.

شکل ۴: کشورهای محل تحصیل پژوهشگران (نتایج پژوهش)

همان‌طور که در شکل شماره ۴ مشاهده می‌شود بیشتر رساله‌ها (۵۱٪) در دانشگاه‌های آمریکا نگارش شده، و سهم دانشجویان چینی و سوئیسی (دو درصد) است.

شکل ۵. توزیع فراوانی رساله‌های بررسی شده به تفکیک سال دفاع از رساله (نتایج پژوهش)

همان‌گونه که در شکل شماره ۵ مشخص است بیش از ۷۰ درصد رساله‌ها در چهار سال منتهی به سال ۲۰۲۳ نگارش شده است.

گام پنجم: تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی

باتوجه به سؤال پژوهش و بر اساس فرایند روش فراترکیب، رساله‌ها بررسی شد. یافته‌ها به ترتیب گزارش می‌شود.

رساله‌های بررسی شده، حوزه‌های گوناگون را مورد مطالعه قرار داده است. جدول شماره ۶، درصد فراوانی حوزه‌های مطالعاتی آنها را نشان می‌دهد.

جدول ۶. حوزه‌های مورد مطالعه رساله‌ها (نتایج پژوهش)

نوع حکمرانی	فراوانی	درصد	نوع حکمرانی	فراوانی	درصد
حکمرانی	۷	۵/۱۷	حکمرانی عمومی	۳	۵/۷
حکمرانی آب	۲	۵	حکمرانی محلی	۲	۵
حکمرانی آموزشی	۱	۵/۲	حکمرانی مشارکتی	۱	۵/۲
حکمرانی اقتصادی	۱۷	۵/۴۲	حکمرانی هم‌موردانه	۳	۵/۷
حکمرانی شبکه‌ای	۲	۵	مدیریت راهبردی	۱	۵/۲
حکمرانی شهری	۱	۵/۲	جمع	۴۰	۱۰۰

بر اساس جدول شماره ۶، مشاهده می‌شود که بیشترین نسبت رساله‌ها (۴۲/۵ درصد) در حوزه حکمرانی اقتصادی و کمترین نسبت (۲/۵ درصد) در حوزه‌های حکمرانی آموزشی، حکمرانی شهری، حکمرانی مشارکتی و حکمرانی هم‌نوردانه است. نوع پژوهش رساله‌های بررسی شده، با توجه به هدف پژوهش در جدول شماره ۷ نشان داده شده است.

جدول ۷. نوع پژوهش از نظر هدف، در رساله‌های بررسی شده (نتایج پژوهش)

درصد	فراوانی	
۵	۲	توسعه‌ای
۵/۹۲	۳۷	کاربردی
۵/۲	۱	کاربردی - توسعه‌ای
۱۰۰	۴۰	جمع

همان‌گونه که در جدول شماره ۷ مشاهده می‌شود، ۹۲/۵ درصد این رساله‌ها کاربردی، ۵ درصد توسعه‌ای و ۲/۵ درصد کاربردی - توسعه‌ای است. روش‌شناسی هر رساله متناسب با اهداف آن انتخاب می‌شود. جدول شماره ۸، نوع روش به کار رفته در نمونه آماری را نشان می‌دهد.

جدول ۸. نوع روش پژوهش نمونه آماری (نتایج پژوهش)

درصد	فراوانی	
۵/۳۲	۱۳	آمیخته
۵/۷	۳	کمی
۶۰	۲۴	کیفی
۱۰۰	۴۰	جمع

همان‌گونه که در جدول شماره ۸ مشاهده می‌شود، روش‌شناسی ۶۰ درصد رساله‌ها، کیفی، ۳۲/۵ درصد، آمیخته و ۷/۵ درصد آنها کمی است. متناسب با هر روش‌شناسی، روش‌ها و ابزارهای گردآوری داده‌ها، روش انتخاب نمونه، روش و ابزار تحلیل داده‌ها، ابزار و روش اعتبارسنجی‌شان با هم تفاوت دارد. گام بعد مطالعه استخراج این مؤلفه‌ها از این مطالعه است. جدول شماره ۹، روش‌های گردآوری داده‌ها در این رساله‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۹. روش‌های جمع‌آوری داده‌ها در نمونه آماری (نتایج پژوهش)

درصد	رساله	فراوانی	روش
۲۷/۵	۱۱	۱۱	کتابخانه‌ای - مصاحبه
۱۲/۵	۵	۵	کتابخانه‌ای - مصاحبه - مشاهده مستقیم
۱۵	۶	۳	کتابخانه‌ای - پرسش‌نامه کتابخانه‌ای - مصاحبه - اینترنت
۱۵	۶	۲	کتابخانه‌ای کتابخانه‌ای - رسمی کتابخانه‌ای - نظرسنجی اینترنتی - مصاحبه - مشاهده مستقیم
۳۰	۱۲	۱	کتابخانه‌ای - اینترنتی کتابخانه‌ای - اینترنتی - پرسش‌نامه کتابخانه‌ای - اینترنتی - مصاحبه کتابخانه‌ای - رسمی - اینترنت کتابخانه‌ای - مشاهده مستقیم کتابخانه‌ای - مرور نظام‌مند ادبیات - پرسش‌نامه کتابخانه‌ای - مصاحبه - آزمایشگاهی کتابخانه‌ای - مصاحبه - داده‌های کمی کتابخانه‌ای - نظرسنجی - مصاحبه کتابخانه‌ای - نظرسنجی - مشاهده مستقیم کتابخانه‌ای - مصاحبه - گروه کانونی کتابخانه‌ای - مشاهده مستقیم کتابخانه‌ای - مصاحبه - گروه کانونی
۱۰۰	۴۰		جمع

باتوجه به جدول شماره ۹، تمام رساله‌ها، مطالعات اکتشافی خود را با روش کتابخانه‌ای شروع، و ۶۷/۵ درصد رساله‌ها از روش مصاحبه نیز برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده کرده‌اند. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود این مطالعات از اینترنت، داده‌های رسمی، مشاهده مستقیم، پرسشنامه، نظرسنجی و... نیز بهره‌برداری کرده‌اند.

پس از استفاده از این ابزارها و شناخت جامعه آماری، این مطالعات برای انتخاب جامعه از روش‌های مندرج در جدول شماره ۱۰ استفاده کرده‌اند.

جدول ۱۰. روش‌های انتخاب جامعه آماری در رساله‌های بررسی شده

درصد	فراوانی	
۵/۵۷	۲۴	خبرگان
۵/۱۷	۷	خبرگان - رسمی
۵/۷	۳	خبرگان - تجربی
۵/۷	۳	رسمی
۵/۷	۳	متون علمی
۵/۲	۱	شبکه‌های مجازی
۱۰۰	۴۰	جمع

بر اساس جدول شماره ۱۰، بیشتر این مطالعات (۵۷/۵ درصد) جامعه آماری خود را از طریق مشورت با خبرگان انتخاب کرده‌اند و کمترین سهم (۲/۵ درصد) برای انتخاب جامعه، استفاده از شبکه‌های مجازی است.

پس از مشخص شدن جامعه آماری، نمونه آماری این رساله‌ها با روش‌های مندرج در جدول شماره ۱۱، انتخاب شده است.

جدول ۱۱. روش‌های انتخاب نمونه آماری

درصد	فراوانی	
۱۰	۴	تصادفی
۵	۲	نظری
۵۰	۲۰	هدفمند
۲۵	۱۰	هدفمند با گلوله برفی
۵	۲	هدفمند - تصادفی
۵	۲	هدفمند - آماری
۱۰۰	۴۰	جمع

باتوجه به جدول شماره ۱۱، بیشتر این مطالعات (۵۰ درصد)، نمونه آماری خود را به صورت هدفمند انتخاب کرده‌اند.

برای دستیابی به اهداف پژوهش، پس از مطالعات اکتشافی، هر پژوهشگر برای تحلیل داده‌ها از روش‌های گوناگونی استفاده می‌کند. جدول شماره ۱۲، روش‌های تحلیل مطابق با روش‌های تحقیق (کیفی - کمی - آمیخته) هر کدام از رساله‌های بررسی شده را نشان می‌دهد.

جدول ۱۲. روش‌های به کار گرفته شده برای تحلیل داده‌ها در نمونه آماری (نتایج پژوهش)

درصد	فراوانی	راهبرد پژوهش
۲/۵ (هر کدام و جمعاً ۲۲/۵ درصد)	هر کدام یک مورد (جمعاً ۹)	پویایی سیستم‌ها تحلیل گفتمان توصیفی روایت پژوهی تفسیری کمی رگرسیون فراتحلیل نظریه بازی‌ها موردکاوی
۱۵	۶	تحلیل محتوای کیفی
۲۲/۵	۹	تحلیل مضمون
۱۵	۶	تفسیری
۱۲/۵	۵	داده‌بنیاد
۵/۱۲	۵	کمی - تحلیل محتوا
۱۰۰	۴۰	جمع

همان‌گونه که در جدول شماره ۱۲ مشاهده می‌شود، بیشتر این مطالعات (۲۲/۵ درصد) برای تحلیل تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل مضمون استفاده کرده، و کمترین میزان استفاده از روش‌های گوناگون مانند مورد کاوی، فراتحلیل، توصیفی و... (هرکدام، ۲/۵ درصد) است. یکی از مراحل مهم، روش‌های علمی پژوهش است. جدول شماره ۱۳ چگونگی اعتباربخشی به یافته‌های این پژوهش‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۱۳. روش‌های اعتباربخشی مورد استفاده در نمونه آماری

روش اعتباربخشی	فراوانی	درصد
آزمون آماری - مصاحبه	۱	۵/۲
آماري	۳	۵/۷
آماري - تکرار	۲	۵
تحليل مؤلفه اصلي (PCA)	۱	۵/۲
تحليل عاملي اکتشافی	۱	۵/۲
تکرار مصاحبه	۱۲	۳۰
تکرار با روش ICR	۱	۵/۲
تکرار در گروه کانونی	۱	۵/۲
خبرگان	۳	۵/۷
خبرگان - آزمون میدانی	۱	۵/۲
خبرگان - کارشناسان	۱	۵/۲
روایی صوری	۱	۵/۲
روش‌های آماری	۳	۵/۷
مثلث‌سازی	۵	۵/۱۲
مثلث‌سازی - آماری	۱	۵/۲
منابع چندگانه	۳	۵/۷
جمع	۴۰	۱۰۰

همان‌گونه که در جدول شماره ۱۳ مشاهده می‌شود، برای اعتباربخشی به یافته‌ها در این رساله‌ها از روش‌های گوناگون استفاده شده است. بیشتر این مطالعات (۳۰ درصد) از روش تکرار استفاده

کرده‌اند و از روش‌های دیگر نیز به تناسب اهداف پژوهش استفاده شده است (کمترین میزان بهره‌گیری یک بار و ۲/۵ درصد است).

گام ششم: کنترل کیفی

در این مطالعه، برای اطمینان از روایی اسناد، از قابلیت اعتبار، انتقال‌پذیری، قابلیت اعتماد و قابلیت تأیید (گوبا و لینکلن، ۱۹۹۴) به صورت ذیل استفاده شد:

- جستجوی فراگیر برای دستیابی به منابع حداکثری

- غربالگری مناسب و استفاده از منابع معتبر مرتبط با هدف پژوهش

- استفاده از نظر خبرگان برای غنی‌تر شدن منابع

- بازنگری در مراحل پژوهش بر اساس نظر خبرگان

- تطابق ابزارها با تجربه زیسته پژوهشگران

گام هفتم: جمع‌بندی و ارائه یافته‌ها

گام‌های فراترکیب در حقیقت مراحل پاسخ به سؤال پژوهش است؛ بنابراین با توجه به مراحل پیشین، پاسخ به سؤال پژوهش (جمع‌بندی یافته‌های مراحل قبل فراترکیب) در جدول شماره ۱۴ درج شده است.

جدول ۱۴. جمع‌بندی مطالعه روش‌شناسی رساله‌ها

مؤلفه	بیشترین فراوانی
نوع حکمرانی	حکمرانی اقتصادی
نوع پژوهش از نظر هدف	کاربردی
روش‌شناسی پژوهش	کیفی
روش‌های جمع‌آوری داده‌ها	کتابخانه‌ای - مصاحبه (گروه کانونی / پرسش‌نامه / مشاهده مستقیم)
روش‌های انتخاب جامعه آماری	خبرگان (رسمی / تجربی)
روش‌های انتخاب نمونه آماری	هدفمند (گلوله‌برفی / آماری)
راهبردهای پژوهش	تحلیل مضمون / روش آماری
روش‌های اعتباربخشی	تکرار مصاحبه / خبرگان / مثلث‌سازی

جدول شماره ۱۴، روش‌شناسی‌هایی را نشان می‌دهد که بیشتر رساله‌های دکتری در موضوع حکمرانی از طریق آن انجام شده است. نکته مهمی که باید مورد توجه قرار گیرد و حائز اهمیت نیز هست، این است که هر پژوهش باتوجه به هدف خود سازماندهی می‌شود.

نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف استخراج روش‌شناسی تحقیق در مطالعات حکمرانی در مقطع دکتری تخصصی اجرا شد. بر اساس نتایج، یافته‌های ذیل قابل بیان است:

- بیشتر مطالعات حکمرانی در مقطع دکتری، در قلمرو حکمرانی اقتصادی است.
- روش‌شناسی تحقیق مطالعات حکمرانی، همانند دیگر مطالعات در علوم انسانی و اجتماعی است.
- روش‌شناسی تحقیق مطالعات حکمرانی خارج کشور با مطالعات داخل کشور - با لحاظ اندک بودن مطالعات - تفاوت محسوسی ندارد.
- مطالعات کیفی درک عمیق‌تر از تجارب، پدیده‌ها و بافتارها را ممکن می‌سازد. در این مطالعه نیز روش‌شناسی کیفی، بیشتر از دیگر روش‌ها استفاده شد.
- باتوجه به اینکه روش‌شناسی بیشتر این مطالعات، کیفی است؛ بنابراین روش‌های تحقیق مورد استفاده در این مطالعات نیز روش‌های تحقیق کیفی است.
- بیشتر این پژوهش‌ها کاربردی است و برای جمع‌آوری داده‌ها از روش کتابخانه‌ای و مصاحبه، و برای انتخاب جامعه آماری از مشورت خبرگان بهره گرفته شده است و برای انتخاب نمونه آماری از روش هدفمند استفاده کرده‌اند.
- رساله‌های بررسی شده بیشتر از روش تحلیل مضمون به‌عنوان راهبرد تحقیق و برای اعتبارسنجی از روش مصاحبه دوباره و تکرار مصاحبه استفاده کرده‌اند.

پیشنهادها

- باتوجه به مسئله پژوهش، پژوهشگران می‌توانند هر یک از روش‌های تحقیق مندرج در جدول شماره ۱۴ را برای پژوهش خود استفاده کنند.
- بدیهی است گسترش دانش تابع مرزهای جغرافیایی نیست و پژوهش‌های علمی همواره تلاشی جهانی و بین‌المللی است. هر چند در دهه‌های اخیر بین‌المللی‌شدن و به اشتراک گذاشتن دانش آسان‌تر از گذشته است، اما کشورها به تجربه آموخته‌اند که بدون نظام‌های علمی بومی نه تنها بهره‌مندی از

نتایج پژوهش‌های جهانی امکان ندارد؛ بلکه به سبب ماهیت بافتاری مسائل هر کشور، به‌ویژه مسائل حکمرانی، به تولید روش‌های بومی برای تحقیق در این حوزه نیاز است؛ لذا باید چگونگی تولید روش‌های مناسب برای تولید دانش بومی در دانش حکمرانی و نیز شیوه‌های اجرای آن، توسط دیگر پژوهشگران مورد توجه قرار گیرد.

- باتوجه به خلأ مطالعاتی و وجود مسائل گوناگون حکمرانی در حوزه‌های غیر اقتصادی، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های حکمرانی در قلمروهای غیر اقتصادی هم مد نظر پژوهشگران و دانشگاه‌ها قرار گیرد.

- سرانجام اینکه به نظر می‌رسد هنوز این سؤال برای پاسخ دیگر پژوهشگران باقی است که آیا تنها کارکرد روش‌شناسی و روش تحقیق، راهبری فرایند و نیز اجرای عملیات تحقیق است یا می‌توان در مطالعات حکمرانی کارکردهای دیگری نیز برای آنها پیدا کرد؟

فهرست منابع

رهبری، هادی؛ پورصادق، ناصر و یزدانی، حمیدرضا (۱۳۹۹). شناسایی عوامل مؤثر بر درهم‌تنیدگی شغلی با رویکرد فراترکیب، فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی، ۱۰(۴۰): ۱۷۱ - ۱۹۷.

doi: 10. 2054/jem.2020.53512.2060.

علی احمدی، علیرضا؛ غضنفری، مهدی؛ سلیمی، غلامرضا؛ محمدی، حسین و عالی، محمدباقر (۱۴۰۰). فراترکیب روش‌شناسی تحقیق در عملیات نرم در مطالعات حکمرانی، نشریه علمی مدیریت فردا، ۲۰ (۶۷): ۲۳۱ - ۲۴۴.

کرسول، جان دیبلو (۱۳۹۷). ۳۰ مهارت اساسی که محققین کیفی باید بدانند، ترجمه حمیدرضا یزدانی و فاطمه محمدی، تهران: انتشارات نگاه دانش.

References

- Andiappan, Viknesh; Wan, Yoke Kin (2020). "Distinguishing approach, methodology, method, procedure and technique in process systems engineering". **Clean Technologies and Environmental Policy**. 22 (3): 547–555.
- Bevir, M. (2012). **Governance: A very short introduction**. Oxford University Press.
- Boyd, Brian K.; Gove, Steve and Solarino, Angelo M. (2017). "Methodological rigor of corporate governance studies: A review and recommendations for future studies". **Corporate Governance an International Review**, 01-13. <https://doi.org/10.1111/corg.12208>.
- Gjaltema, J., Biesbroek, R., & Termeer, K. (2020). "From government to governance ... to meta governance: a systematic literature review". **Public Management Review**, 22(12), 1760–1780.
- Guba, E.G. and Lincoln, Y.S. (1994). Competing paradigms in qualitative research (105-117). In: Denzin, N.K. and Lincoln, Y.S. (Eds.). **Handbook of Qualitative Research**. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- Guba, E.G. and Lincoln, Y.S. (1994). Competing paradigms in qualitative research (105-117). In: Denzin, N.K. and Lincoln, Y.S. (Eds.). **Handbook of Qualitative Research**. Thousand Oaks: Sage Publications, Inc.
- Hatfield, Gary (1996). "**Scientific method**". In Craig, Edward (ed.). Routledge.
- Herrman, C. S. (2009). "Fundamentals of Methodology - Part I: Definitions and First Principles". **SSRN Electronic Journal**. <https://doi.org/10.2139.1373976>.
- Howell, Kerry E. (2012). **An Introduction to the Philosophy of Methodology**. SAGE.
- John, B. S., Mill, S. C. (2014). "The Critical Analysis of Corporate Governance Implementation in Global Financial Market". **International Journal of Corporate Governance Research**, 6 (4), 23 - 38.
- Kale, Geetanjali V. and Jayanth, J. (2019). "Introduction to Research".in, Bairagi, Vinayak and Munot Mousami V. **Research Methodology, A Practical and Scientific Approach**. New York: CRC Press, Taylor & Francis Group.
- Klijin, E.-H. (2008). 'Governance and governance networks in Europe'. **Public Management Review**., 10 (4): 505–525.
- Kooiman, J. (ed.) (1993). **Modern Governance**. London: Sage.

- la Cour, A., & Andersen, N. (2016). "Metagovernance as strategic supervision". **Public Performance & Management Review**, 39(4), 905–925.
- Lachal J, Revah-Levy A, Orri M and Moro MR (2017). "Metasynthesis: An Original Method to Synthesize Qualitative Literature in Psychiatry". **Front. Psychiatry**, 8:269. doi: 10.3389/fpsy.2017.00269
- Macdonald, Stuart and Headlam, Nicola (2008). **Research Methods Handbook: Introductory Guide to Research Methods for Social Research**. United Kingdom: Centre for Local Economic Strategies.
- Meuleman, Luis (2008). **Public Management and the Meta governance of Hierarchies, Networks, and Markets**. Heidelberg: Springer.
- Murthy, D.N.P., Page, N.W. (2023). **Nature of Research**. In: Education and Research for the Future. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-29685-7_17.
- Rodríguez Bolívar, Manuel Pedro & Muñoz, Laura & López-Hernández, Antonio. (2012). "Studying e-government: Research methodologies, data compilation techniques, and future outlook". **Academia. Revista Latinoamericana de Administración**, 51, 79-95.
- Sáez, Lawrence(2013). "Methods in Governance Research: A Review of Research Approaches". **ESID Working Paper** No. 17. School of Oriental and African Studies (SOAS), London, UK.
- Scharpf, F.W. (1999). **Governing in Europe: Effective and Democratic?**. Oxford: Oxford University Press.
- Schwandt, Thomas A. (2014). **Methodology**. SAGE Publications.
- Steger, Manfred & Roy, Ravi. (2021). **Neoliberalism: A Very Short Introduction**. Oxford: Oxford University Press.

بایگاه‌های داده

<https://www.proquest.com/>
<https://ethos.bl.uk/>
<https://www.dart-europe.org/basic-search.php>
<https://scholar.google.com/>
<https://ganj.irandoc.ac.ir/#/>
<https://profile.ut.ac.ir/journals>
<https://d-lib.atu.ac.ir/faces/home.jsp>
<https://ris.modares.ac.ir/>

COPYRIGHTS

© 2024 by the authors. Published by The National Defense University. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

